

ОСНОВНИЙ КАПІТАЛ: ЕКОНОМІЧНИЙ ЗМІСТ, ВІДТВОРЕННЯ ТА ЕФЕКТИВНІСТЬ ВИКОРИСТАННЯ У ПРОЦЕСІ АГРАРНОГО ВИРОБНИЦТВА

Липко Ю. В.
Науковий керівник: к.е.н., доцент Воронежська І.С.

Розглянуто основні аспекти формування відтворення та ефективності використання основного капіталу в аграрному секторі економіки

Вступ. Ринкова трансформація сільського господарства, здійснена з метою підвищення його продуктивності й ефективності, створила об'єктивні умови для введення в економічні відносини категорії капіталу. Необхідною умовою функціонування капіталу в системі економічних відносин є його відтворення. Характер процесу відтворення основного капіталу визначає рівень ефективності та темпи соціально-економічного розвитку сільського господарства.

Значний внесок у розробку теорії, методології й практики ефективного відтворення і використання основного капіталу зробили А.Сміт, Д.Рікардо, Ж.Сей, К.Маркс, А.Маршалл, А.Картер та інші вчені-економісти. Сучасні аспекти досліджень поставленої проблеми висвітлені в працях Д.Норта, Й.Шумпетера, М.Кондратьєва, Р.Коуза, Н.Нельсона, С.Вінтера, О.Тоффлера, Г.Хакена, Г.Менша, І.Пригожина, П.Нійкампа, Л.Абалкіна, Д.Льова, С.Глазьева та інших авторів.

Постановка завдання. Мета даного наукового дослідження полягає у визначенні економічної сутності основного капіталу та методичних засад раціонального його відтворення в аграрних підприємства з ціллю підвищення ефективності використання.

Результати. Основний капітал формує ту частину активів підприємства, що беруть участь у багатьох виробничих циклах, частинами переносячи свою вартість на вартість готової продукції. Основні активи становлять виробничу основу підприємств (будівлі, споруди, машини, устаткування, ін.) – звідси їх назва.

На відміну від оборотних основні активи не беруть участі в обороті коштів. Свою вартість вони відтворюють через оборотні активи, поступово переносячи її на вартість виробленої продукції. Отже, основні активи знаходяться поза безпосереднім оборотом коштів. Звідси – їх ще дві назви: «необоротні», або «позаоборотні» активи.

Подібний за значенням зміст простежується в англійській термінології. Основний капітал (основні активи) називають «базовим» – basic capital (basic assets), або «фіксованим», тобто «нерухомим» – fixed capital (fixed assets).

Конкретними формами основного капіталу (необоротних активів) на підприємстві є основні засоби, нематеріальні активи, фінансові інвестиції. Така термінологія була закріплена Положенням (стандартом) бухгалтерського обліку (ПБО-7) № 7 «Основні засоби». [2]

Основний капітал сільського господарства трактується як частина авансованої вартості, представленої засобами праці, що бере участь у виробничому процесі тривалий час; зберігає натурально-уречевлену форму; поступово переносить свою вартість на готовий продукт, в результаті чого частина вартості обертається разом із продуктом і переходить із товарної форми у грошову, а інша частина вартості, що зменшується внаслідок зносу, залишається у сфері виробництва до зношування усього основного капіталу; централізується в амортизаційному фонді для відшкодування вибуття основних засобів.

Основний капітал сільського господарства в сучасних умовах доцільно класифікувати за групами: земельні ділянки, капітальні витрати на поліпшення земель, будівлі, споруди і передавальні пристрої, машини й устаткування, транспортні засоби, інструменти, прилади, інвентар (меблі), робоча і продуктивна худоба, багаторічні насадження, нематеріальні активи, інші основні засоби.

Встановлено, що відтворення основного капіталу – це процес постійного повторення його виробничого використання, зносу, амортизації, підтримки в робочому стані через здійснення ремонтів і відновлення в натурі. Поняття «Раціональне відтворення основного капіталу» слід розглядати як обґрунтований тип відтворення, при якому досягається таке оптимальне поєднання кількісних і якісних характеристик капіталу, що на відповідному етапі господарювання забезпечує необхідні обсяги випуску продукції при мінімальних затратах ресурсів. Раціональне відтворення основного капіталу можна досягти за будь-якої форми при певній економічній ситуації, в якій опинився суб'єкт господарювання. Під ефективним раціональним відтворенням слід розглядати такий тип відтворення, при якому досягається позитивна динаміка кількісних і якісних змін у капіталі, що забезпечує максимальний вихід продукції при мінімальних витратах ресурсів. Ефективне раціональне відтворення можливе лише при розширеній формі відтворення як кількісного, так і якісного збільшення потенційних можливостей основного капіталу.

На сучасному етапі у сільському господарстві поширені такі форми відтворення основного капіталу як просте – в межах попередніх параметрів, розширене й звужене. Джерелами простого і розширеного відтворення основних засобів є власні, позичкові, залучені та спеціальні кошти (рис.1).

З метою аналізу раціонального відтворення основного капіталу в сільському господарстві раціонально використовувати показники у натурально-уречевленій та вартісній формах, що враховують особливості галузі, специфіку ведення господарства, природно-економічні умови, характер формування й експлуатації основних засобів, їх різні функції у виробничих процесах. Для встановлення реального стану та забезпечення співставності окремих складових елементів основного капіталу доцільно проводити їх експертно-економічну оцінку з комплексним визначенням первісної, відновної та залишкової вартості.

При здійсненні системного аналізу раціонального відтворення основного капіталу передбачено застосування показників його руху, стану та ефективності використання. До основних показників руху основного капіталу відносять: коефіцієнт (швидкість) обороту, коефіцієнт зростання, коефіцієнт вибуття, коефіцієнт оновлення, коефіцієнт сукупного відтворення.

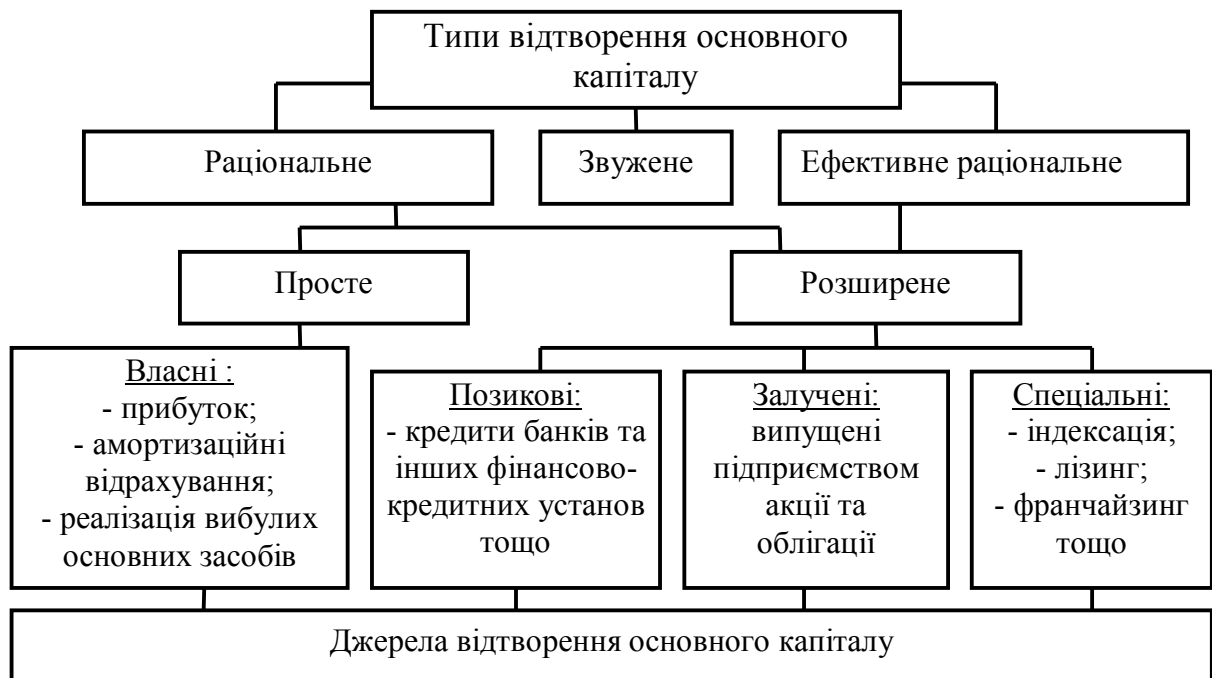

Рис. 1. Типи і джерела відтворення основного капіталу

Стан основного капіталу визначають два взаємопов'язані показники: коефіцієнт зносу, що визначається як відношення суми зносу до первісної вартості основного капіталу; коефіцієнт придатності – як частка від ділення первісної вартості капіталу за мінусом усієї суми зносу на його первісну вартість.

Для комплексної оцінки ефективності використання основного капіталу ми вважаємо доцільним використовувати систему показників, що характеризують масштаби й динаміку використання основного капіталу, порівняння рівнів продуктивного використання капіталу порівняно з нормативами та потужностями; показники інтегрального використання основного капіталу, що враховують сукупний вплив усіх факторів – як екстенсивних, так і інтенсивних.

Процес відтворення основного капіталу підприємства, кінцевою метою якого є забезпечення максимально ефективного використання всіх його складових елементів при мінімальних витратах на їх утримання та обслуговування, потребує стратегічного управління. Методичне забезпечення цього управління потребує: на стадії формування основного капіталу – визначення загальної потреби в прирості окремих елементів основного капіталу при обґрунтуванні розвитку виробничої бази підприємства та вибір форми задоволення потреби в прирості основного капіталу; на стадії експлуатації основного капіталу – раціоналізації експлуатації окремих елементів основного капіталу, обґрунтування ремонтної політики, оптимізації строків експлуатації основних засобів.

Висновки: Основними ознаками основного капіталу стосовно сучасного етапу розвитку сільського господарства в Україні є вартість, рух вартості, наявність суб'єкта власності, ідентифікація суб'єкта власності як фізичної особи, специфіка руху вартості, зміна своєї форми на іншу тощо.

Раціональне відтворення основного капіталу сільського господарства характеризує такий тип відтворення, при якому досягається оптимальне поєднання його складових елементів, поліпшення кількісних і якісних характеристик, максимальний вихід продукції при мінімальних витратах ресурсів, а також розподіл кінцевого результату в інтересах власників.

Ефективне раціональне відтворення можливе лише при розширеній його формі як кількісного та якісного збільшення потенціальних можливостей основного капіталу. Запропоноване в дослідженнях поняття визначення “ефективного раціонального відтворення основного капіталу” слід використовувати в теоретичних і практичних наукових дослідженнях.

Управління процесом раціонального відтворення основного капіталу передбачає визначення оптимальних термінів експлуатації окремих його елементів, при яких забезпечується максимізація нагромадження коштів для їх відновлення за рахунок амортизаційних відрахувань, а також проведення ремонтних робіт.

Література

1. Мазуркевич І.О. Теоретичні аспекти відтворення основних засобів на підприємстві // Формування ринкових відносин в Україні. - 2006. - № 1. - С.53-55.
2. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 7 "Основні засоби" / Затвердж. наказом Міністерства фінансів України від 27.04.2000 р. № 92 // Офіційний вісник України. - 2000. - № 21. - Ст. 871.
3. Старицький Т.М. Методичні основи економічної діагностики відтворення і ефективного використання основного капіталу // Агроінком. - 2005. - № 7. - С. 56-60;
4. Шнипко О. Нагромадження основного капіталу як фактор конкурентоспроможності економіки // Економіка України. - 2005. - № 7. - С.23-35.

НОВЕЛИ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ АКЦІОНЕРНИХ ТОВАРИСТВ В УКРАЇНІ

Мазур О.В.

Науковий керівник: к.ю.н., доцент Мельничук О.Ф.

Проаналізовано зміни нормативно-правового регулювання акціонерних товариств в Україні, пов'язані з прийняттям Закону України «Про акціонерні товариства» від 19 вересня 2008 року. Попри наявність значної кількості позитивних положень у новому законі, нами встановлені окремі недоліки, у зв'язку з чим розроблені пропозиції щодо їх усунення.

Проголошений Україною курс на розвиток ринкових відносин об'єктивно вимагає становлення адекватних їм організаційно-правових форм господарювання. На протязі останніх років в нашій країні почав активно відроджуватися інститут господарських товариств, серед яких особливе місце займають акціонерні товариства. Таку організаційно-правову форму підприємницької діяльності має більшість великих і середніх підприємств, банків, страхових організацій, інвестиційних фондів тощо. В наш час в Україні нараховується близько 35 тис. акціонерних товариств, значна частина з них утворена в процесі реформування державного і комунального майна шляхом обміну приватизаційних і компенсаційних сертифікатів на акції підприємств. Це дозволило 40% громадян України стати власниками акцій і одержати можливість брати участь в управлінні акціонерними товариствами. Таким чином, в наш час акціонерні товариства відіграють істотну роль в економіці країни, справляючи певний вплив на формування товарних і фінансових ринків та інші важливі економічні процеси.

Беручи до уваги поширеність даної форми господарювання в Україні та те, що Закон України "Про господарські товариства" вже вичерпав свої можливості щодо ефективного врегулювання проблем, які виникають у процесі корпоративного управління товариствами, Верховна Рада України 19 вересня 2008 року прийняла новий Закон України «Про акціонерні товариства». Потреба кардинального реформування системи правового регулювання діяльності акціонерних товариств та прийняття нового окремого закону, який би регулював дані питання безпосередньо випливали з нового Цивільного кодексу України.

Дослідження правового регулювання акціонерних товариств обумовлюється теоретичною та практичною потребою.

Метою даної статті є аналіз змін нормативно-правового регулювання акціонерних товариств в Україні.

Стосовно сутності, створення, природи та правового регулювання діяльності господарських товариств у науковій, навчальній та популярній літературі порушено цілу низку названих проблем. Ці питання розглянуто в працях Гайдуцького П.І., Глібка С.В., Вінник О., Кібенко О.Р., Коссака В.М., Пилипенка А.Я., Пушкіна О.А., Спасибо-Фатеевої І.В., Яроцького В.Л. та інших. У зв'язку зі вступом в дію 29 квітня 2009 р. Закону України «Про акціонерні товариства» актуальним є аналіз його нових положень.

Загальні відомості про господарські товариства — їх поняття, види, правила створення і діяльності, а також правовий статус — містяться у гл. 8 ЦК України [1]. Правовідносини, що виникають при створенні і в процесі діяльності акціонерних товариств, регулюються Законом України "Про акціонерні товариства"[2]. Після вступу в дію нового закону, ще на протязі двох років щодо акціонерних товариств будуть чинними положення Закону України "Про господарські товариства"[3].

Закон України "Про акціонерні товариства", в порівнянні із Законом України "Про господарські товариства", усуває існуючі прогалини законодавства у сфері корпоративного управління, а також концептуально вирішує проблеми забезпечення інтересів акціонерних товариств, акціонерів, кредиторів, працівників та держави в цілому.

Одним з головних завдань закону є посилення захисту прав акціонерів. Цей принцип міститься, практично, у всіх статтях. Законом передбачена чітка заборона на штучне обмеження права власності акціонера. Як показує досвід, нечітке формулювання цієї норми Законом України "Про господарські товариства" призвело до численних зловживань та порушень прав і інтересів акціонерів, у тому числі держави.

Новим є положення закону, яке передбачає зобов'язання особи, що придбала значний пакет акцій, запропонувати іншим акціонерам продати цій особі їхні акції. Це надає можливість дрібним акціонерам компенсувати втрату або зменшення контролю над акціонерним товариством.

Крім того, законом врегульовано ряд інших проблем у діяльності вітчизняних акціонерних товариств:
- здійснюється поділ товариств за типом на приватні (нині - закриті) та публічні (нині - відкриті);
- забезпечується право акціонера на отримання інформації про діяльність акціонерного товариства;